

IDEÁLNĚ: VZDĚLÁVAT

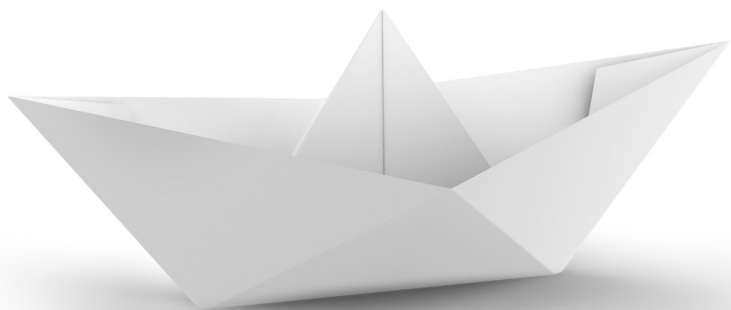
Vzdělávání vnímáme jako důležitý nástroj pro formování fungující společnosti. Proto jsme se jako Idealisté rozhodli vytvořit kampaň o různých aspektech vzdělávání a upozornit na možné alternativy současného vzdělávacího systému. Systém však nemůže fungovat bez základních hodnot. Představujeme Vám tedy tento dokument, který se snaží naše základní ideje srozumitelně popsat.

Ideálně:
vzdělávat
idealiste.cz

VZDĚLÁVÁNÍM K PROSPERUJÍCÍ A SOLIDÁRNÍ SPOLEČNOSTI SVOBODNÝCH LIDÍ

Vzdělávání je základní nástroj formování fungující společnosti. To jest společnosti soudržné, akceschopné, bez výrazných nerovností, společnosti, kde jsou lidé emancipovaní, dokáží si poradit a postarat se o sebe a zároveň jsou vůči sobě solidární a sdílí kolektivní odpovědnost.

Vzdělávání je jedním z nejdůležitějších nástrojů společenského rozvoje. Cílem vzdělávacího systému nemá být pouhá reprodukce stávající podoby společnosti, ale také snižování společenských nerovností.

Vzdělávací systém, který zachovává či dokonce prohlubuje stávající nerovnosti, nelze ospravedlnit. Funguje-li však vzdělávací politika tak, jak má, vytváří základy moderní, soudržné, tolerantní a prosperující společnosti. Je tedy naprosto nezbytné investovat do vzdělávací politiky dostatečné prostředky. Nejen proto, aby mohla přinášet efektivní opatření a moderní výukové nástroje, ale i proto, aby byla zajištěna odpovídající podpora a zasloužené ohodnocení práce vyučujících a dalších osob, které se na procesu vzdělávání podílejí.

Takto vynaložené prostředky se vrátí několikanásobně – lépe vzdělanostně vybavená a kompetentní společnost bude nejen ekonomicky produktivnější, ale také odolnější vůči vzniku sociálních problémů.

Výsledky opatření vzdělávací politiky přicházejí s větším časovým odstupem, v mnoha případech delším než volební cyklus. To by nemělo bránit do této oblasti přerozdělovat maximální možné množství peněz.

- **Vzdělávání je nástroj společenského rozvoje.**
- **Vzdělávání má vést ke snižování nerovností, kohezi, toleranci a pokroku.**
- **Investice do vzdělávání není možná politickým tahákem, ale je to klíčová oblast veřejné politiky.**

SPOLEČNÉ VZDĚLÁVÁNÍ NÁS OBOHACUJE

Děti, žáci a studenti by se měli vzdělávat především společně. Společný prostor každého obohacuje a je určitou prevencí vzniku sociálních “bublin”. Vyčleňování, tudíž i zvýhodňování či znevýhodňování určitých skupin lidí, způsobuje selhávání celého vzdělávacího systému.

Škola společná pro všechny není v žádném případě v rozporu s možností dosahovat vynikajících výsledků. Zavedení několika kategorií škol ve skutečnosti umožňuje izolovat a do určité míry ignorovat selhávání systému jako celku, které bývá často maskováno jako selhávání jednotlivců.

Příliš časná selekce roztáčí bludný kruh, jenž je ospravedlňován odlišnými výsledky různě nadaných žáků. Podporuje se tak představa, že kvalitní vzdělávání je možné poskytnout jen vybraným. Přitom péči si nezasluhují pouze ti nejlepší a výjimečně nadaní. Naopak, je důležitější podporovat ty, kteří jsou ohroženi neúspěchem, zejména pokud si své znevýhodnění nezpůsobili sami a má původ v jejich socio-ekonomickém zázemí. V takových případech je třeba poskytovat materiální podporu a dorovnávat rozdílné výchozí pozice.

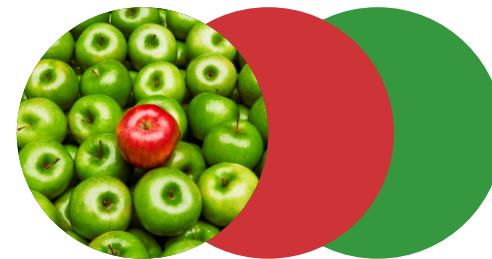
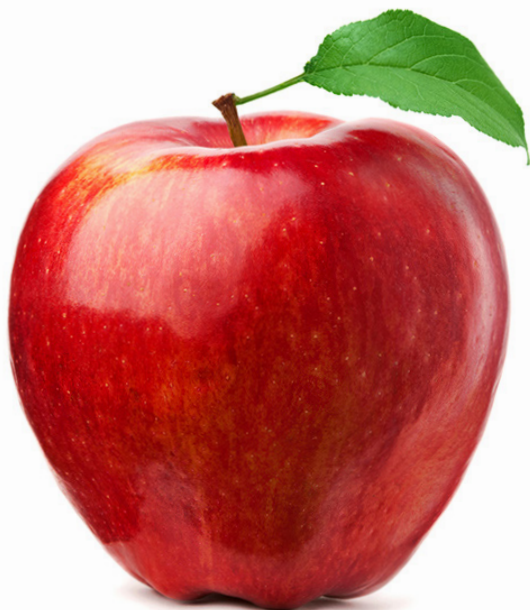
Je důležité, aby se mladí lidé ve školách s jinakostí a různorodostí běžně setkávali. Pochopení rozdílných perspektiv studenty obohacuje – učí se, že sama společnost, ve které žijí, je různorodá a také že různorodost sama je nijak neohrožuje. Je však nebezpečné uměle udržovat představu o správnosti jednoho jediného pohledu na svět a nenormálnosti dělat cokoli odlišného.

Pokud chceme, aby se k sobě budoucí občané chovali s respektem, rozuměli si a byli vůči sobě solidární, musíme jim v průběhu celého dospívání dávat šanci poznávat se navzájem a získávat společné zkušenosti. Osobní vazby a kamarádství napříč společenskými vrstvami a skupinami jsou neúčinnější prevencí sociálního vyloučení na základě společenského postavení, etnicity, genderu, sexuality a podobně.

- Společný prostor, společné vzdělávání.
- Různorodost ve vzdělávání obohacuje každého z nás, připravuje nás na různorodost ve společnosti, učí nás toleranci.
- Prevence sociálního vyloučení, rovnost.

OSOBNÍ PŘÍSTUP NÁS ROZVÍJÍ

Vzdělávání musí zajistit maximální rozvoj všech jedinců navzdory jejich různým vlastnostem a potenciálu. Je důležité, aby se systém přizpůsoboval svým aktérům, nikoli aby se aktéři přizpůsobovali jeho nepružnosti, jak je tomu povětšinou v současnosti.

Jednotný přístup ve vzdělávání nutně vyhovuje jen některým. Vzdělávací systém bude efektivní a plně obohacující pouze tehdy, pokud připustíme, že naše potřeby, možnosti a zájmy jsou různorodé, a na této různorodosti bude stavět. Lidský potenciál může nabývat forem, které lze jen obtížně předvídat.

Abychom toho dosáhli, je potřeba posuzovat každého jednotlivě, využívat osobního přístupu a individuální podpory. Místo vyloučení či vyřazení těch, kteří nesplňují normy běžných tříd, považujeme za správné identifikovat potřeby jednotlivců a poskytovat jim odpovídající asistenci. Školám je třeba poskytovat takovou podporu a prostředky, aby zvládaly pomáhat i v různých směrech hůře vybaveným jedincům. Vzdělávání je tu pro žactvo, nikoli žactvo pro vzdělávání.

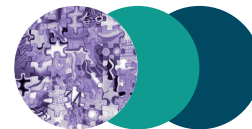
Rovný přístup ke vzdělávání neznamená např. jen garantovaný nárok na místo v základní škole, ale i dostupné příležitosti pro neformální učení a možnost pro každého učit se celý život novým věcem a rozvíjet své schopnosti.

Kvalita školy se pozná především podle toho, do jaké míry dokáže žákyně/žáky či studentky/studenty posunout dál a zlepšit jejich životní šance. Proto jsou prvoplánové žebříčky hodnocení škol a vzdělávacích institucí zavádějící a nebezpečné - neřeší problémy, často pouze způsobí přesun nadaných žáků/žákyně do lépe hodnocených škol.

- Každý je jiný, má jiné potřeby, schopnosti a má nárok na individuální přístup.
- Vzdělávací systém musí být flexibilní.
- Je spravedlivé, aby každý měl stejnou výchozí pozici, to znamená, že je třeba odstraňovat bariéry (sociální, materiální, zdravotní apod.) a podporovat ty, kteří jsou ohroženi neúspěchem.

ŠKOLA MÁ BÝT TAKOVÁ, JAKOU CHCEME MÍT SPOLEČNOST

Škola je jedno z prvních míst, kde se člověk setkává s okolním světem. Musí být bezpečným prostředím, které mu zároveň umožňuje podílet se na rozhodování o její podobě. Škola připravuje člověka na občanský život a vede ho k demokratickým hodnotám.

Chceme, aby naše společnost byla solidární, svobodná, spravedlivá, demokratická a otevřená, bezpečná a inovující. A takové musí být i prostředí, které děti a mladé lidi formuje a připravuje na život.

Pokud například chceme mladé lidi vést k tomu, aby nesli zodpovědnost za důsledky svého jednání, musejí mít možnost činit důležitá rozhodnutí a vybrat si vlastní vzdělávací dráhu. Je ovšem klíčové poskytnout jim k těmto rozhodnutím skutečně profesionální podporu a všechny potřebné informace.

Stejně tak má samotný způsob výuky a organizace školy vést k demokracii, spolurozhodování a sdílení zodpovědnosti. Zapojení žákyň, žáků, studentek a studentů do školních samospráv je nejen nástrojem k lepšímu fungování škol, ale také důležitou přípravou na další angažovanost v chodu společenských institucí.

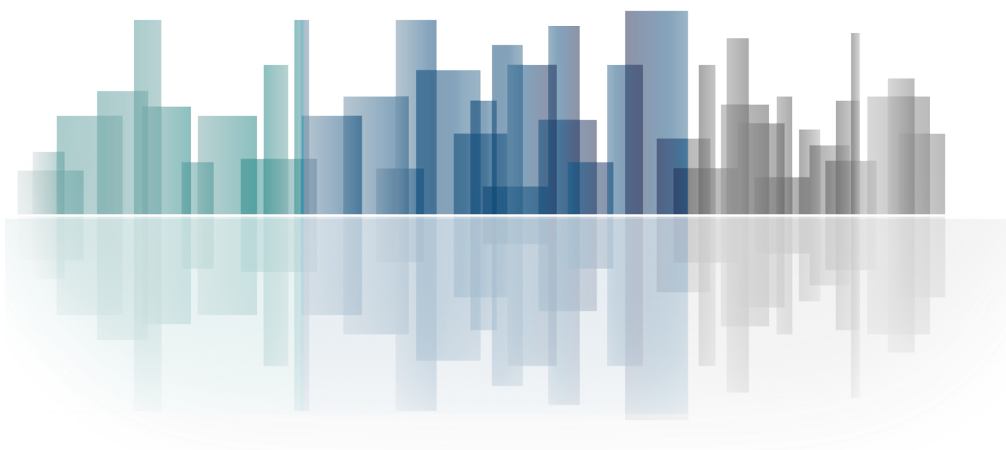
K dětem je třeba od počátku přistupovat s respektem k jejich osobnosti a perspektívám, jako k sobě rovným partnerům v poznávání a objevování světa. Ve školách proto vytvářejme bezpečné prostředí, kde touha poznávat bude mít přednost před zkoušením a strachem z neúspěchu.

Vyučující již dávno není a nemůže být jediným zdrojem správných odpovědí, ani jediným zdrojem informací jako takových. Je spíše průvodcem/kyní procesem poznávání a tím/tou, kdo klade odpovídající výzvy. Nemusí mít vždy pravdu – daleko důležitější je, jakou položí otázku, než jakou dá odpověď.

S tím se pojí i otevřenost školy vůči svému okolí. Aktivní zapojení rodičů do jejího chodu a spolupráce s místními spolky, neziskovými organizacemi i veřejnými institucemi slouží dětem a mladým lidem jako vzor toho, jak může vypadat spolupráce v rámci společenství.

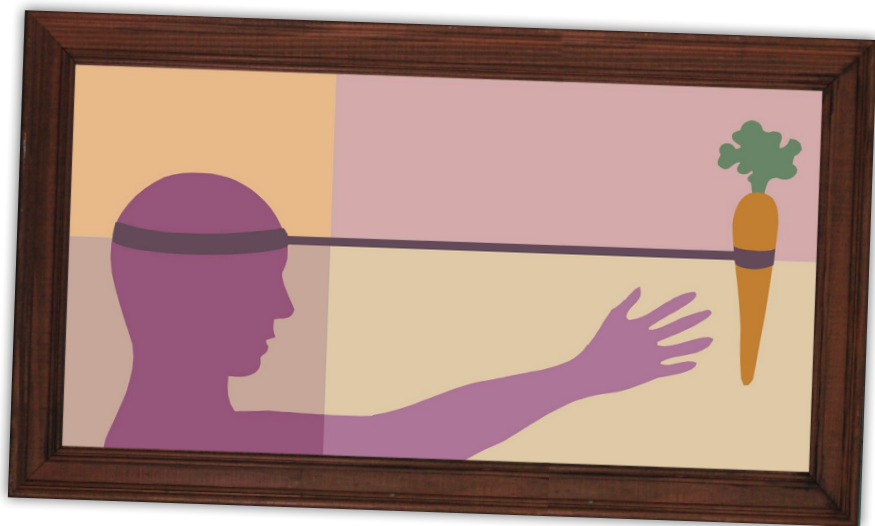
Podoba školy by měla odrážet podobu společnosti. Proto je důležité, aby škola odmítala reprodukovat stereotypy v oblasti genderu, věku, sexuální orientace, etnicity apod. a dokazovala to například snahou o vyváženou podobu pedagogického sboru.

- **Jakou chceme společnost, takové musí být prostředí, které budoucí občany formuje.**
- **Společnost musí být solidární, svobodná, spravedlivá, demokratická, bezpečná a inovující.**
- **Demokratizace školního prostředí.**

MOTIVACI NEPODNĚCUJME TRESTY, ALE UDRŽOVÁNÍM ZÁJMU

Úkolem vzdělávacích institucí je podněcovat, směřovat a udržovat zájem žáků a žákyň. Smysluplnost předávané látky je pro vnitřní motivaci klíčová a měla by být hlavním kritériem při tvorbě a realizaci vzdělávacích programů.

Učení může a má být náročné, vždy ale musí být z pohledu žáka smysluplné. Platí dokonce, že čím smysluplnější je, tím náročnější může být. Motivovaní lidé jsou odhodláni věnovat učení mnohem více sil a času. Zároveň se také mnohem pravděpodobněji učí do hloubky, rozumějí souvislostem a déle si získané znalosti i dovednosti uchovávají v paměti.

Učení založené na donucování a strachu z trestu nevede ani k rozvoji dobrého vztahu k učení, ani k účinnému získání důležitých kompetencí. Mimo to má takové učení tendenci klouzat po povrchu, vede k odvádění jen té nejnutnější práce a může vzbudit nezájem až odpor k látce, škole či vzdělávání jako takovému. Takový postoj k učení se pak přenáší do pozdějšího života a může významně ohrozit schopnost jedince reagovat na vývoj společnosti a využívat nových příležitostí. Zvyšováním nároků a vršením dalších požadavků nedosáhneme lepších učebních výsledků.

Ten, kdo má možnost spolurozhodovat o svém vzdělávání, se za něj cítí více zodpovědný. To je také jeden z důvodů, proč je třeba podporovat mimoškolní vzdělávání a hledat cesty k jeho propojení se školním prostředím.

Důležitou součástí udržování zájmu a zapojení (tedy vnitřní motivace k učení) je také využívání pokročilých nástrojů hodnocení. Známkování pomocí pěti čísel již nestačí. Je třeba využívat srozumitelné a komplexní zpětné vazby. Trestání špatnými známkami a odměňování dobrými chceme nahradit hodnocením, které je průběžné, často spíše informativní, a které směřuje především k podpoře zvědavosti, hledání nových řešení a dalšího rozvoje znalostí.

Možnost dělat chyby a učit se z nich v prostředí, kde nehrozí okamžitý trest, je příležitostí pro zkoušení nových věcí a experimentování. To je zásadním předpokladem pro rozvoj vztahu ke zkoumání světa i pro tvořivé, samostatné a otevřené myšlení.

- Úkolem školy je podněcovat, rozvíjet, směřovat a udržovat vnitřní motivaci.
- Smysluplnost učení.
- Hodnocení netrestá, umožňuje dělat chyby a podněcuje k experimentování a dalšímu zkoumání.

PŘIPRAVUJME SE NA PROMĚNLIVÝ SVĚT

Ve světě, který se již dnes velmi rychle a radikálně mění, musí mít lidské vzdělání a kompetence dlouhodobější uplatnitelnost. Nabyté vědomosti, dovednosti a postoje musí být přenositelné jak v čase, tak mezioborově.

Jedním z předpokladů úspěšného pohybu v dnešní společnosti je schopnost najít své pracovní uplatnění, protože práce je stále základním prostředkem k obživě a seberealizaci. V současném světě je však poptávka po práci a podoba práce jako takové velmi proměnlivá. Stávající tradiční vzdělávací systém na tyto proměny nereaguje v dostatečném předstihu.

V průběhu období, kdy dnešní děti nastoupí do první třídy a kdy své vzdělávání dokončí, se svět výrazným způsobem změní. Měnit se bude i poté, pravděpodobně ještě rychleji. Je proto nutné připravovat všechny na to, že se po celý zbytek života budou učit stále novým věcem.

V tomto smyslu je tedy úkolem vzdělávacích institucí vytvořit pozitivní vztah člověka ke vzdělávání, samostudiu a sebezdokonalování. Musí ho vybavit smysluplnými znalostmi a dovednostmi, které může uplatňovat po zbytek života v různých situacích. Oborové znalosti je potřeba zaměřit na univerzální principy a jejich studium do hloubky namísto povšechného hromadění izolovaných poznatků. Kompetence je nutné získávat nabýváním vlastních zkušeností a jejich následným přenášením. Těžko se předávají tradičními přednáškami v učebně.

Abychom školy udrželi relevantní i v budoucnosti a zamezili jejich odtržení od okolního světa, je důležité je otevřít okolnímu světu. To znamená především spolupracovat na realizaci výuky s jinými institucemi, jako například státní správou a samosprávou, odbory, zaměstnavateli, výzkumnými centry, neziskovými organizacemi, občanskými iniciativami, profesními organizacemi atd. Žákyně/žáci a studentky/studenti musí mít v průběhu vzdělávání příležitost se s nimi pravidelně setkávat a seznámit se s jejich problémy, potřebami, zájmy i způsobem práce. Uplatnitelnost však v žádném případě není možné zaměřovat za krátkodobé a krátkozraké zájmy zaměstnavatelů, čehož jsme svědky v současnosti.

Obecné kompetence je náročnější hodnotit, proto je nutné opustit staré metody hodnocení, které na to již nestačí. Rovněž striktní rozdělení na vědní disciplíny může být na překážku. Systém ohraničených předmětů byl vytvořen pro vzdělávací model poplatný spíše době průmyslové revoluce nežli 21. století. Pro budoucnost je důležitá nadoborová kvalifikace a tomu musí odpovídat podoba školní výuky.

Zvláštní podporu v dalším vzdělávání vyžadují především mladí lidé bez úplného středního vzdělání, starší zaměstnanci a zaměstnankyně, dlouhodobě nezaměstnaní, lidé bez dostatečné kvalifikace, ženy vracející se na trh práce po rodičovské dovolené a všichni, kteří si obtížněji hledají důstojnou práci. To musíme při nastavování vzdělávacího systému zohlednit.

- Uplatnitelnost v dlouhodobém horizontu a měnícím se světě.
- Přenositelnost kompetencí jak v čase, tak mezioborově.
- Schopnost a odhodlání dále se učit, podpora ohrožených skupin v dalším vzdělávání.
- Propojení školy se světem práce, lokální komunitou, rodiči, veřejnou správou, neziskovým sektorem.

UČIT SE, JAK ŽÍT

Škola není jen nástroj pro předávání informací. Ambice škol má být větší. Je to také místo, kde se lidé učí žít, tzn. získávají dovednosti, které uplatní v každodenním životě.

Svět, ve kterém budou dnešní děti žít, bude velmi pravděpodobně složitý, nepřehledný a vztahy v něm budou propletené a proměnlivé. Pro život v tomto světě je tudíž potřeba řada kompetencí a dovedností, z nichž se některé nemusí týkat přímo pracovního uplatnění nebo základního přehledu o světě a kultuře. Důležitým úkolem vzdělávacího systému bude zajistit, aby každý tyto dovednosti měl a mohl tak snadněji zvládat nepřehledné životní situace.

Schopnost poradit si a umět úspěšně řešit mnohé životní situace, včetně těch v rodinném, komunitním a občanském životě, je předpokladem emancipace jednotlivce. Jedinec je svobodný pouze tehdy, pokud si dokáže ve světě najít místo, které mu umožní žít spokojený a plnohodnotný život. Součástí této svobody je i schopnost kriticky hodnotit svět kolem sebe a vědomí možnosti podílet se na podobě světa kolem nás tak, aby byl dobrým místem k žití i pro ostatní.

Komunikace s lidmi, spolupráce, kritické myšlení, tvořivé řešení problémů, dostatečná schopnost sebereflexe, sebedůvěra a sebeúcta či například mediální a finanční gramotnost a právní povědomí jsou jen výčtem několika dovedností a postojů, které je třeba si osvojovat již od útlého věku. Škola by měla své žáky/ně a studenty/ky rovněž vést ke zdravému životnímu stylu, ekologii, zodpovědnosti a občanské angažovanosti. Škola tedy má být prostředím navrženým tak, aby emancipovalo každého ve všech oblastech života.

- Příprava i na život mimo práci, složitý svět.
- Kriticky posuzovat svět kolem sebe a měnit jej k lepšímu.
- Zdravý životní styl, zodpovědnost, angažovanost, mezilidské vztahy apod.

EDITORIAL AŽ NA ZÁVĚR

Předložený dokument je první veřejnou verzí manifestu, shrnujícího základní hodnoty, na nichž by podle spolku Idealisté.cz měl být postaven vzdělávací systém a vzdělávací politika obecně. Text člení hodnotová východiska do šesti bodů, které jsou navzájem úzce provázány a vycházejí jeden z druhého. Domníváme se, že z těchto východisek by se měla odvozovat politická opatření na všech stupních vzdělávacího systému: od předškolního vzdělávání a výchovy přes vysoké školství až po celoživotní vzdělávání. Stejně tak věříme, že většina základních hodnot je aplikovatelná na politiku formující všechny podoby vzdělávání, tedy na formální (školství), neformální (zejm. volnočasové) a i na informální (neřízené, neinstitucionalizované) učení. V tomto smyslu jde o dokument, který svou platností přesahuje rámec jednoho roku, území jednoho státu a jedno volební období. Jeho ambicí tedy není být politickým programem. Nejedná se o konkrétní opatření a reformy ani o odpověď na aktuální a specificky české otázky v oblasti vzdělávání, nýbrž o představení hodnot, na kterých by podle našeho názoru měl stát program moderní, progresivní a liberálně levicové politické organizace.

Kontakt: info@idealiste.cz

AUTOŘI:

Tým pro vzdělávání Idealisté.cz

VEDENÍ TÝMU:

LUKÁŠ HENDÉ DJAKOUALNO

ŠIMON STIBUREK

Ideálně:
vzdělávat
idealiste.cz